

“Ami vagyok és mind, ami az enyém,
Tartsd a kezekben igazi helyén.”

Morzsák a zarándok tarisznyájából

I.

A bennünk élő értékek, identitás-rétegek nem egyforma súlyúak. Kell, hogy rend, rendezettség legyen közöttük a lelkünkben, különben elvész a harmónia. Lelkünk pedig természeténél fogva igényli a harmóniát, hiszen: *Te mindent mérték, szám és súly szerint rendeztél el.*¹ Ebben a rendrakásban segítségünkre lehet egy nálunk kevésbé ismert ókeresztény vértanú tanítása.

Rómában járva, a Szent Péter Bazilika közelében láttam egy kicsi templomot. Az ajtó felett egy szentet ábrázoló mozaik, amelynek a felirata: *Nulla mihi patria nisi Christus, nec nomen aliud quam christianus* vagyis *Nincs más hazám csak Krisztus, és nincs más nevem, csak az, hogy keresztény.* Maga a templom a IX. századból való, a kapu feletti mozaik pedig **Auxerre-i Szent Peregrinust**, a Diocletianus féle keresztényüldözés idején, 304-ben Galliában vértanúhalált halt püspököt ábrázolja. A Peregrinus név jelentése *vándor, zarándok*. Igen, mi keresztények csak vándorok, zarándokok vagyunk itt a földön... A képen és feliratán elmélkedve, úgy éreztem Szent Peregrinus fenti mottója a mai világ szélsőségei között, a helyes, a kiegyensúlyozott, de mégis szűk utat mutatja. Peregrinus szava pedig nem üres beszéd, hiszen súlyt ad neki, hogy az életét adta Krisztusért, - megtagadta a bálványok előtti áldozatbemutatást, így aztán kivégezték.

A haza és a név, identitásunk két fontos pontja. Az egyik tágabb közösségünket, a másik egyéni létünket jelzi. Peregrinus, mint zarándok, bár két lábbal a földön járja útját; életét mégis minden szempontból Krisztushoz köti, ezáltal elkerüli az individualizmus-kollektívizmus tengely két végpontjának két lehetséges bálványát. A hívő ember számára is fontos az egyén, az individuum, hiszen az emberi személy egyszeri, megismételhetetlen és örök életre hivatott. Ez a bibliai kinyilatkoztatás egyik egyedülálló újdonsága az emberiség számára. Fontos ugyanakkor a nemzet, a haza, az anyanyelv is, amely az az Isten adta keret és közösség, amelybe beleszülettünk és amelyhez lojálisnak kell lennünk. A kettő közötti köztes egység pedig a család, a közvetlen vérségi kapcsolatok rendje, ennek alapja pedig a házasság, hiszen *nem jó az embernek egyedül.*² Ezek az identitásrétegek hierarchiába rendeződnek – *mérték, szám és súly szerint* - és ezek rendje szabja meg az egyén viszonyát önmagához, házastársához, családjához, nemzetéhez, Istenéhez.

---

¹ Bölcsesség könyve 11,20

² Teremtés 2,18

Ha abszolút elsőségre jut a nemzet, az a szélsőséges nacionalizmus bálványához vezet, amelyet XI. Piusz pápa a nemzetiszocialista Németország kapcsán a *Mit brennender Sorge* kezdetű körlevelével (1937) olyan világosan elítélt: *Aki a fajt, a népet, vagy az államot, vagy az államformát, az államhatalom hordozóit vagy az emberi közösség egyéb alapértékeit – amelyek a földi élet keretein belül lényeges és tiszteletreméltó helyet foglalnak el – kiemeli földi értéksorrendjükből s mindennek, még a vallási értékeknek is legfőbb zsinórmértékévé teszi s bálványimádóan isteníti, az felforgatja és meghamisítja a dolgoknak Istentől alkotott és megszabott rendjét. Az ilyen távol van az igazi Istentől, s e hitnek megfelelő életfelfogástól.*

Ma azonban sokkal inkább a másik véglet, az individualizmus abszolút elsősége jelenti a korszellem nagy kísértését, amelyben az egyén egyre terebélyesedő és minden mást felülíró jogai töltenek ki minden helyet, a család és a még nagyobb közösségek rovására. Ebben a világban az erkölcs Kant által megfogalmazott *kategorikus imperatívuszát* az *ego hedonisztikus imperatívusza* váltotta fel.

Az igazi keresztény igyekszik realista lenni, mindent a maga helyén és értékén kezelve. Egy éles konfliktushelyzetben, az identitásrétegek helyes hierarchiája, az értékek helyes sorrendje világos útmutatással szolgálhat arra nézve, hogyan kell cselekednünk, melyik megoldási utat kell választanunk. A bűn ugyanis sok esetben nem a rossznak a választása a jó ellenében. Számos esetben úgy vétkezik az ember, hogy ugyan valami önmagában jót akar, de mégis egy kisebb jót helyez a nagyobb jó elé, illetve *valami kisebb jót helyez Isten elé,*³ vagyis a Legfőbb Jó elé. Akárcsak Peregrinus, a mai keresztény zarándok sem helyezhet senkit és semmit, Isten, a Legfőbb Jó elé. Korunk vezető és egyre szélsőségesebbé váló ideológiái között nagy segítség lehet Szent Peregrinus útmutatása, amely erőt és inspirációt adhat mind a nacionalizmus bálványa ellen: *Nincs más hazám, csak Krisztus;* mind az individualizmus bálványa ellen: *Nincs más nevem, csak az, hogy keresztény.* Ez pedig nem csupán egy vallási igazság megvalósítását, hanem egyben az érett, autonóm, a világ aktuális szeleinek nem behódoló személyiség kialakulását is jelenti.

³ A Katolikus Egyház Katekizmusa, 1855.

II.

Kertész Imre *Világpolgár és zarándok*⁴ című novellája (1967), Káin és Ábel történetéről szól. A szerző szerint ez a mű *csupán egy gyors és modernül ideges reflexió* az ismert bibliai történetre. Kertész Imre reflexiója, mint egész munkássága is, a saját megélt traumájában gyökerezik. Kamaszkorában, az egyik szélsőséges kollektívizmus, a náciizmus, jogaitól megfosztotta és csaknem megölte; míg felnőtt élete nagyobb részében, a másik szélsőséges kollektívizmus, a kommunizmus korlátozta szabadságában, és gátolta írói kibontakozásában. Zárójelben hozzátehetjük, idős korában meg a soron következő végletet, a szélsőséges individualizmust volt kénytelen kritizálni.

A *Világpolgár és zarándok* az áldozat és a tettes viszonyáról, Istennek a történetekre adott reakciójáról és a tettes utóéletéről szól - egyúttal az áldozat és az elkövető pszichológiájának tömörségében is kiváló rajzolata. Naplójában hozzáteszi, hogy a *világpolgár és zarándok* Káinnal és Ábellel való összefüggésbe hozása, Szent Ágoston *De civitate Dei* című könyvének alapul, ahol Káin: *civis huius seculi – ennek a világnak a polgára*, Ábel pedig: *peregrinus in seculo – zarándok a világban*. Érdekes fogalmi elcsúszás, hogy Káin Szent Ágostonnál *ennek a világnak a polgára*, Kertész Imrénél azonban *világpolgár* lesz belőle; mégis mindkét minőség ugyanarra a személyre vonatkozik, és mindkét minőség fogalmi ellentéte a *zarándok*.

A *világpolgár* szinonimája ma leginkább a kozmopolita. Elvileg olyan embert értünk alatta, aki nincs helyhez, szűkebb pátriához, egy konkrét hazához kötve, hanem kedve, lehetőségei vagy éppen érdekei szerint szabadon mozog a különböző országok, területek és kultúrák között. Akár valami közöset is láthatnánk benne és a *zarándok*ban. Kertész Imre azonban a *világpolgárt* az *e világ polgára* szinonimájaként használja és ugyanúgy szembeállítja a *zarándokkal*, mint Szent Ágoston. Ha pontos fordítást keresünk, jó útbaigazítást ad Finály Henrik *A latin nyelv szótára* (1884), amely szerint a *saeculum* ide passzoló jelentése tulajdonképpen nem is a *világ* (az ugyanis leginkább a *mundus* lenne), hanem: *korszak, kor az abban élő embereket, az uralkodó szokásokat, divatot stb. értve, korszellem*. Hasonló fordítást ad Györkösi Alajos Latin-magyar szótára (1984). A *világpolgár*, avagy *e világ polgára* tehát elsősorban olyan embert jelent, aki a korszellemet, az éppen aktuális jelenkor uralkodó ideológiai divatjait követi, illetve ezeket képviseli. A *világpolgár* tehát a korszellem embere, polgára. A *korszellem polgára* szókapcsolat grammatikailag birtokos szerkezet, amely mintha azt is kifejezné, hogy kor uralkodó ideológiája, divatja, mintegy birtokolja, a markában tartja a *világpolgárt*. Ezzel szemben a *zarándok a világban* nyelvtanilag nem birtokos szerkezet, itt az alanynak, a *zarándoknak* egy hely- avagy időhatározója van: ő csupán *zarándokol*, vagyis járja a maga útját ebben a világban, illetve ebben a korban, az adott viszonyok között, anélkül, hogy ezek a viszonyok birtokolnák őt. A *zarándokot* a korszellem nem birtokolja, őt ettől függetlenül, egyedül *zarándoklásának* célja vonzza. A korszellem embere, a korszellem társadalma számára a *zarándok* ezért idegen test, hiszen más célok, más értékek mozgatják. Bizonyos értelemben azt is mondhatjuk, hogy a *világpolgár* és a *zarándok* más nyelvet beszélnek. Bár lehetne bennük közös, hogy egyikük sem köti magát elválaszthatatlanul egy konkrét területhez, azonban míg a *világpolgár*, azaz *ennek a világnak a polgára* az adott kor aktuális közfelfogásához igazodik, azt tartja mérvadónak, addig a *zarándok* sok esetben ezt figyelmen kívül hagyva, vagy akár ezzel szembefordulva járja a maga útját, mert az örök isteni értékek által megadott koordináták szerint navigál.

---

⁴ Kertész Imre: *Világvég-történetek*. Kertész Imre Intézet / KKETTK Alapítvány. Bp. 2020. 117-128. old.

Szent Ágoston eredeti szövege nagyon gazdag tartalmú. Az **Isten városáról** című művében⁵, az emberiséget két csoportra osztja: *Egyik azoknak a csoportja, akik az ember szerint, a másik meg azoké, akik Isten szerint élnek. Ezeket misztikus értelemben két városnak, vagyis kétféle emberi közösségnek nevezzük. ... Az emberi nem két szülőjétől előbb az emberi városhoz tartozó Káin, utóbb az Isten városához tartozó Ábel született.*

Szent Ágoston ezt követően Szent Pál apostol egy szövegére (1Kor 15,46) hivatkozik: *nem a szellemi az első, hanem a lelki, s csak azután szellemi.* Ennek alapján Káin időbeli elsőségéből kiindulva egy fontos tanítást bont ki: *mivel mindenki elítélt gyökérből származik, Ádám folytán először, szükségképpen rossz és testi, ha pedig már a Krisztusban való újjászületés által előbbre jut, akkor jóvá és szellemivé válik.* Vagyis a két város, az emberek két csoportja nem statikusan szétválasztott ebben a világban, hanem lehetőség van a dinamikus átmenetre: *ugyanabban az emberben előbb megvan az a rossz, amiből ki kell kerülnünk, s nem szabad benne megmaradnunk, s azután van a jó, ahova elindulva meg kell érkeznünk, s ahova megérkezve meg kell maradnunk. Nem minden rossz ember lesz jóvá, ámde senki sem javul meg, aki nem volt rossz, s minél gyorsabban javul meg valaki, annál előbb eléri azt, hogy jónak nevezzék.* Valahonnét kikerülni, elindulni, valahová megérkezni: *e világ polgárából zarándokká válni, zarándokként valahová megérkezni* – ez nem pusztán egy térben zajló mozgás, hanem egy intenzív lelki mozgás: kivonulni a rosszból és megérkezni a jóba. Avagy kivonulni a kisebb jóból és megérkezni a nagyobb jóba. A legfőbb jó pedig maga Isten.

Ha visszatérünk Szent Pál apostol szövegére (1Kor 15,46), úgy, ahogy Szent Ágoston idézi, igen érdekes aspektust találunk: *nem a szellemi az első, hanem a lelki, s csak azután szellemi.* A zarándokság egy aspektusa tehát a lelkiből a szellemibe, vagyis természetes pszichés világunkból a természetfeletti spiritualitás felé tartó mozgás. A hagyományos keresztény tanítás ugyan az ember testi és lelki összetevőiről beszél, és ez a modell zavartalanul használható volt, amíg az orvosok csak a testet gyógyították, a lekipásztörök pedig a lélek bajaival foglalkoztak. Azóta azonban a tudomány fejlődése során felnövekedett pszichológia, pszichiátria és az ezek által leírt pszichés világ az ember immanens, evilági, természettudományos eszközökkel kutatható, vizsgálható, kezelhető oldalához tartozik, akárcsak a tisztán testi dolgokkal foglalkozó belgyógyászat és sebészet. Persze a régi tanítás ma sem vonható kétségbe, hiszen az ember immanens és transzcendens szférái kétségbevonhatatlanok. Az élet bonyolódása csak annyit hozott, hogy ma az immanens szférát a szomatikus (testi) és a pszichés (lelki) összetevők adják, míg a transzcendenst - Szent Pál és Szent Ágoston szavaival élve - a szellemi vagy spirituális szavak írják le jobban. Tehát amit a hagyományos keresztény antropológia lelkinek nevez, arra itt inkább a szellemi vagy spirituális kifejezések illenének. Szent Ágoston ezért tulajdonképpen nagyon modern, amikor a lelkiből a szellemibe, a pszichésből a spirituálisba tartó zarándokról beszél. Ez nyilván fáradtságos küzdelemmel való haladás felfelé, egy új, addig idegen, a korábbi komfortzónát meghaladó szférába, ahová Isten a hívőt egy valódi **“Én-Te”⁶ kapcsolatba** hívja. Persze, ha ez az út valóban megnyílik előtte, az minden emberi erőfeszítés ellenére is végső fokon kegyelem, és önmagában bizonyítja, hogy felülről kezdeményezett dialógusról van szó, hiszen pszichés világunk önerőből való meghaladása lehetetlen vállalkozás. Szent Ágoston többszörösen hangsúlyozza a kegyelem szót: *a zarándok Isten városához tartozik, mivel kegyelemből eleve el van rendelve, kegyelemből ki van választva, kegyelemből zarándok itt lent, s kegyelemből polgár odafönt.*

⁵ Szent Ágoston: Isten városáról III. Kairosz Kiadó. Bp. 2006. 265-267. old. (XV. könyv, I. fejezet)

⁶ v.ö. Martin Buber: Én és Te. Európa Kiadó. Bp. 1991

A zarándok elhagy valamit és elindul valami felé, mint a hívők őse, a Mezopotámiában, az Eufrátesz parti Ur városában született Ábrahám, aki Isten közvetlen hívására elhagyja övéinek földjét és elindul az ígért földje felé. Ábrahám elhagyta a korszellemet képviselő politeista pogány vallást, az őt elhívó Isten kedvéért. Egyúttal elhagyta az ehhez szorosán kapcsolódó magaskultúrát és civilizációt, amelyet a káldeus azaz a sumér főváros és annak vonzáskörzete nyújthatott. Ehelyett primitív körülmények között, sok veszéllyel dacolva kelt át sivatagokon és pusztaságokon, miközben *a remény ellenére is reménykedve hitte, hogy sok nép atyjává lesz, ahogy megmondattott* (Róm 4,18).

A zarándoklatok fontos elemei voltak az ószövetségi zsidóság hitgyakorlatának. Jézus gyermekségtörténetének utolsó mozzanata is egy jeruzsálemi zarándoklat során történt, amikor a 12 éves Jézus a csoporttól leszakadva a templomban marad, József és Mária pedig három napig keresik. A jeruzsálemi zarándoklatokra írt imák a Zsoltárok könyvének „zarándokének” címet viselő zsoltárjai is (120.-134. zsoltár), amelyet a zarándokok útközben, illetve a templom udvarának lépcsőin felfelé haladva énekeltek. Hasonló módon, a zarándokság a kereszténység egész történetében is jelen volt és jelen van ma is. Sőt, manapság talán egyre népszerűbbé válik. A zarándoklatok célpontjai ma az Úr földi életének szentföldi helyszínei, az apostolok, vértanúk, szentek sírjai, a korábbi csodás imameghallgatások helyszínei.

Szent Ágoston korábban idézett gondolataiból az következik, hogy a maga megtérés folyamata a legigazibb belső zarándokút, amelynek során a rosszból a jóba, a kisebb jóból a nagyobb jóba, a testből és lelkiből a spirituálisba fordul fókuszunk és ennek megfelelően rendeződik át értékrendünk. Mindez azonban a lényegbe, az Istennel való “Én-Te” viszonyba való belépés folyamatába illeszkedik, annak mintegy következményes, magától értetődő függvénye. Nyilván a külső, a fizikai világban megtett zarándokutaknak is akkor van értelmük, ha menet közben ez a belső zarándoklat és átalakulás zajlik.

Szent Ágoston másik monumentális művében, a **Zsoltármagyarázatokban**,⁷ a 120. zsoltárról szóló kommentárjában részletesen kifejti, hogy ez zarándoklat, ez a *fölmennel*, lényege szerint *a szívben történik, a könnyek völgyéből*, fel a hegyre, amelyet szintén nem fizikai értelemben kell elgondolnunk, hiszen *ott már elakad az emberi szó, hogy hova megy föl, mert nem lehet elmondani, talán elgondolni sem*. Azt mondja, *Krisztus a hegy, amelyre lélekben felmegyünk és az út, amely felvisz rá. ... Tehát innen kell fölmenni és oda kell fölmenni; az ő példaadásából, az ő istenségéhez*. A körülményeket illetően, a zarándok *álnok nyelvektől* körülvéve halad a maga útján. Az *álnok nyelvek* azok, akik *álnok tanácsokat* adnak, vagyis tanácsadóként visszatartanak az üdvösségtől, azáltal, hogy eltérítenek, vagyis lebeszélnek az evangélium radikális követéséről. A szorongatott helyzetben levő zarándok segítséget kérő imával védekezik: *Uram szabadítsd meg lelkemet a hazug ajkaktól és az álnok nyelvtől*. A segítség erre az isteni kegyelem, vagyis az *Isten Igéjének nyilai*, amelyek Isten iránti szerelmet gyullasztanak a zarándok szívében; valamint az az izzó *parázs*, amely a megtért bűnösökből lett nagy szentek példáját jelenti. Ezekkel felvértezve *már visszaveri az álnok nyelvet, a gonosz ajkakat, már megindul fölfelé a lépcsőn, haladni kezd*. A haladás azonban nem zárja ki, hogy útközben még sok válság és nehézség éri. Sőt, mivel lelki fejlődésével egyre éleslátóbbá is válik ezért egyre több rosszat is észlelni fog, így a zarándok még sokszor fog így panaszkodni: *Jaj nékem, mert hosszúra nyúlt zarándokságom ideje!*

⁷ Szent Ágoston: Zsoltármagyarázatok VI. Jel Könyvkiadó. Bp. 2019. 201-213. old.

A zarándok belső átalakulásának másik érdekes aspektusát ugyanitt így fogalmazza meg: *te, aki tanulsz, ha haladsz, a félelemtől mégy föl a bölcsességig, mert írva van: A bölcsesség kezdete az Úr félelme.* A félelemtől a bölcsességig – ennek következménye az az autonómia, vagyis belső szabadság is, amelyet a hívő, e világ kényszerítő zsarnokságaival és divatjaival szemben elér, illetve, amelyet az Istenhez való hűsége diktál és megkövetel. Szent Ágoston, a *Zsoltármagyarázatok* egy másik helyén, a 96. zsoltár magyarázatánál írja: „*Mit kell tehát tennie egy keresztény embernek? Használnia kell ezt a világot, de nem szabad szolgálnia e világnak.*” (v.ö. 1Kor 7,29-32)

A zarándok, a peregrinus, mindezek által elkerüli a végleteket: sem kozmopolita világpolgár, sem szélsőséges nacionalista nem lehet, akárhonnét fűjjanak is a korszellem fényesnek tűnő szelei. Ezekről egyenlő távolságban, a transzcendens cél vonzásában, Istenével „Én-Te” kapcsolatban, de mégis két lábbal a földön járva halad útján. Ezt a gondolatot Damaszkuszi Szent János (+750) nagyon szépen fejezi ki, amikor imájában kéri: *hogy a szívem ne húzzon se jobbra, se balra, hanem jó Lelked irányítson a helyes útra és tetteim akarataidat kövessék az utolsó percig.*

III.

A Szentírásban, a Zsoltárok könyve – mint fentebb már említettem - 15 **Zarándokének** feliratú zsoltárt tartalmaz (120-134. zsoltár). A feliratot jelölő eredeti héber szó gyökere a *felmenni* ige, hiszen arról van szó, hogy Izrael bármely pontjáról *felmentek*, felzarándokoltak Jeruzsálembe. Ezt adja vissza a Szentírás modern latin fordítása, a Neovulgata is: *Canticum ascensionum*, ami nagyjából a felfelé haladók énekét jelenti. A Szentírás régi latin fordítása a Vulgata, a *Canticum graduum*, a Lépcsők éneke kifejezést használja, ami a jeruzsálemi templom lépcsőin felfelé tartókra utal – hiszen a zarándokok számára ez volt az út végső szakasza. Szép és kifejező ez a kép, hiszen a zarándok lelki értelemben is felfelé halad, önmagát meghaladva, a lelki nehézkedést (gravitációt) legyőzve törekszik transzcendens célja felé. Ahogy II. János Pál pápa írta egy költői művében: *Ha a forrásra akarsz lelni, a magasba kell törnöd, az árral szemben.*⁸

A Zsoltárok könyve többféle értelmezésben is olvasható egyszerre. Ezek az értelmezések nem zárják ki egymást, hanem sokkal inkább a szöveg és a mögöttes szellemi kontextus különböző rétegeiként lehet őket felfogni. Az egyik ilyen réteg, amit elsősorban a legkönnyebb megérteni, az a hívő ember imája az élet különböző helyzeteiben. Egy másik, mélyebb, misztikus értelmezés az ókeresztény korig nyúlik vissza. Eszerint a zsoltárok a Fiú, Jézus Krisztus, a Megtestesült Ige imái az Atyához, sok esetben pedig kettejük dialógusa. Ő az, aki alászállt, megtestesült, majd útját végigjárva felmegy az Atyához. Ő az a Felfelé Haladó, aki utat nyit a számunkra és aki bennünket is magával visz az Atyához. A felfelé haladó zarándokok ezért valójában csak hozzá kapcsolódva érnek célba. A felfelé haladók, a zarándokok, Krisztus imájába kapcsolódnak, ennek pedig egyik mintája a Zsoltárok könyve. Ennek része a *Zarándokének* vagy *Canticum ascensionum* feliratot viselő zsoltárok gyűjteménye. Természetesen a Szentírás alapján sokkal többet lehetne mondani a zarándokságról, de szerény ismereteim miatt keresésemet most csupán erre a 15 rövid zsoltárra korlátozom és ezt is csak töredékesen, a teljesség igénye nélkül teszem.

⁸ II. János Pál pápa: Római triptichon; Új Ember Kiadó, 2003, ford.: Zsille Gábor

Nézzük meg hát, mi az a lelkület, ami a Zsoltárok könyve e 15 zarándokéneke alapján a zarándokot jellemzi? A legfontosabb mindjárt az első mondatból kiderül: az imádkozó zarándok személyes, „Én-Te” kapcsolatban van Istennel:

*Nyomorúságomban az Úrhoz
kiáltottam, és válaszolt nekem. (Zs 120,1)⁹*

A következő zsoltárból a zarándok Istenhez fordulása és Istennek erre adott nem verbális, hanem cselekvésben megnyilvánuló válasza; aktív, gondviselő, védelmező jelenléte tűnik ki:

*Megőríz az Úr jártodban-keltesben,
most és mindörökké. (Zs 121,8)*

Ugyanennek a mondatnak az értelme még gazdagabb a latin fordításokban:

*Dominus custodiet introitum tuum et exitum tuum
ex hoc nunc et usque in saeculum.¹⁰*

Vagyis az Úr megőrzi *bejöveteledet* és *kimeneteledet* – mármint a világba való bejöveteledet és a világból való kimeneteledet – vagyis születésedet és halálodat, illetve az ezekkel behatárolt egész életedet. Ezt a sort Sík Sándor is így magyarázta saját zsoltárfordítása jegyzeteiben.

A 131. zsoltár szerint, ebben a kapcsolatban igazi belső átalakulás megy végbe; megnyugvás, elcsendesülés, a szív és a szemek megtisztulása, az önteltség, a kevélység lefoszlása, az egyén erőit és képességeit meghaladó dolgok és kérdések elengedése történik: *megnyugtattam és elcsendesítettem a lelkem* (Zs 131,2).

Az Istennel való személyes kapcsolat és a folyamatban levő belső átalakulás azonban nem egy idilli, ideális világban történik, hanem komoly külső és belső nehézségek közepette, azok ellenére. Ellenséges világ, meg nem értő, rosszindulatú, gáncsokkodó, támadó, sőt a zsoltáros életére törő kívülállók hemzsegek körülötte:

*Régóta lakom már
a béke gyűlölőivel.
Én békét akarok,
de amint megszólalok,
ők mindjárt harcra készek. (Zs 120,6-7)*

*Torkig vagyunk már
az önteltek gúnyolódásával,
és a kevélyek megvetésével. (Zs 123,4)*

⁹ A zsoltárokat Simon Tamás László fordítása szerint idézem: Zsoltárok könyve. Pannonhalma. Bencés Kiadó, 2020.

¹⁰ A Vulgata és a Neovulgata szerint egyaránt

*Ha nem az Úr lett volna, aki velünk van,
amikor ránk támadtak az emberek,
akkor élve nyeltek volna el bennünket,
amikor haragjuk fellobbant ellenünk. (Zs 124, 2-3)*

*Sokszor gyötörtek ifjúságom óta,
de nem győztek le.
Hátamon szántók szántottak,
hosszú barázdákat hasítottak. (Zs 129,2-3)*

Ezekben a küzdelmekben nincs érzelmi visszafogottság vagy álságos finomkodás. Egyenes beszéd van. A zoltáros kertelés nélkül kimondja, amit érez, akár kemény szavakat szórva ellenfeleire:

*Legyenek olyanok, mint fű a háztetőn,
amely elszárad, mielőtt kitepnék. (Zs 129,6)*

Másrészt a saját bűnei miatti büntudat, bűnbánat okozta belső marcangolás is megnehezíti az utat:

*Uram, ha a bűnöket számba veszed,
ki állhat meg előtted Uram? (Zs 130,3)*

Ebben a zoltárban azonban már megjelenik bűnöktől való szabadulás útja is, hiszen *nálad a megbocsátás kész* (Zs 130,4), továbbá

*nála a váltság teljessége.
Ő váltja ki Izraelt
minden bűnéből (Zs 130,7-8)*

A zarándok nincs egyedül az úton. Megjelenik a család, a házastárs és a gyermekek (Zs 127, Zs 128) valamint a testvérek, akikkel egy közösséget alkot (Zs 133).

Végezetül a Zarándokénekek sora egy éjszakai dicsőítő imával zárul, mintegy hálát adva a megtett útért, és az annak során kapott segítségért, védelemért és áldásokért.

Ha mindezeket még egyszer végiggondoljuk és összegezzük, akkor zarándokutunk során elsődleges az Istennel való személyes „Én-Te” kapcsolatba való belépés, amelyet *metanoiának*, megfordulásnak, megtérésnek nevezünk. Fontos, hogy észleljük Isten válaszait, a Szentírás és a lelkiismeretünk szaván keresztül, valamint, hogy felismerjük cselekedeteit, csodáit, védelmét, áldásait az életünkben. Fontos, hogy ebben megtaláljuk lelkünk nyugalmát, békéjét. Fontos, hogy felvegyük a kesztyűt, és megvívjuk azokat a harcokat, amelyeket meg kell vívnunk és ezt álságos finomkodás nélkül, őszinte érzelmekkel vívjuk. Fontos, hogy letegyük bűneinket, amelyeket egyedül Jézus Krisztus megváltó tette törölhet el. Fontos, hogy megéljük családi és testvéri közösségünk egységét és szépségét. Így járhatjuk végig a világba való bejövetelünktől az abból való kimenetelünkig tartó zarándokutunkat, hogy az majd egyetlen hatalmas dicsőítő imával zárulhasson, hálát adva a megtett útért, és az annak során kapott segítségért, védelemért és áldásokért.

IV.

A zarándokság szép szentírási példája a *napkeleti bölcsek*¹¹ útja, hogy a csecsemő Jézus előtt kifejezzék hódolatukat és átadják ajándékaikat. A napkeleti bölcsek kívül állnak Izrael vallási közösségén. Ők azok a jószándékú keresők, akik felismernek egy igazságot, de erről nem csupán kényelmes szobáik párnáin, kanapéin vagy foteljaiban elmélkednek, nem maradnak meg könyvtáraik poros könyveinél, hanem az eleven Bölcsesség keresésére indulnak. A megtestesült Ige, a Logosz, a Bölcsesség, ő az, aki vonzza a bölcseket. Mert *a bölcsesség kezdete az Úr félelme*.¹² A Bölcsesség a bölcset vonzza – hiszen mindenki az után vonzódik, akit/amat szeret. A bölcsek vágnak személyes *Én-Te* kapcsolatba lépni a Bölcsességgel és ezért mindent megtesznek és feltétel nélkül követik a jeleket. A távolabbi keletről, talán Perzsiából, Indiából jönnek. Hosszú és veszélyes úton, hegyeken, folyókon, pusztaságokon, sivatagokon kelnek át. Végül egészen mást találnak, mint amire számítottak – királyi palota helyett istállót, vagy maximum egy szegényes házikót, benne egy szegény családba született kis csecsemőt. Valószínűleg lehetett valami előzetes elképzelésük és szinte biztos, hogy amit láttak az nem felelt meg annak. Bölcs alázatuknak azonban fontosabb volt az igazság nyitott szívű keresése, mint a ragaszkodás saját feltételezéseikhez. Mivel a jelek félreérthetetlenek, nem követelnek további csodákat vagy egyéb bizonyítékokat. Egyszerűen meghajolnak és átadják ajándékaikat. Ajándékaik a földi zarándokútját járó ember kincsei. Az *arany* a vagyon, a gazdagság, amelyről azonban tudjuk, hogy számunkra csak kölcsönkapott ajándék, hiszen nem hozunk magunkkal semmit e világra és nem is vihetünk el innét semmit. De nem csak anyagi, hanem szellemi kincseink is ebbe a gazdagságba, ehhez az értékes, de veszendő aranyhoz tartoznak: *A tudomány elenyészik – a szeretet megmarad*.¹³ Sőt, nem csak anyagi és szellemi javainkat, de még a testünket is itt kell hagynunk az élet végén. Tehát mindez csak kamatoztatásra kapott kölcsön. Az arany átadása kifejezi ezt a hitet: Tőled kaptuk, neked adjuk vissza, azt, ami téged illet. Ezt teszi majd minden célbaért zarándok az Istennel való végső találkozásban, amikor minden elenyészik, de a szeretet, az *Én-Te kapcsolat* megmarad. És milyen jó, ha ez ilyen egyszerűen, ilyen magától értetődő természetességgel és minden keserű ragaszkodás nélkül tud történni. A zarándok tehát hódol aranyával, vagyis anyagi és szellemi javaival, sőt egész önmagával. Aztán átadják a *mirrhát*. A mirha egy keleti fűszer. Jézust - mint általában a halálraítélteket – kivégzése előtt mirrhával kevert borral kínálják, mintegy fájdalomcsillapóként; temetésekor pedig mirhát tesznek a gyolcsok közé, amelyekbe a testet tekerik.¹⁴ A mirrha így a szenvedés és a halál szimbóluma lesz. A zarándok saját szenvedéseit is leteszi és átadja. Nem abban az önző reményben, hogy ezektől megszabaduljon. Nem biztos ugyanis, hogy megszabadul. Az Úr nem vesz el minden szenvedést a földön, de minden szenvedővel együtt szenved. Ez az ajándék a szenvedések területén is a vele való *Én-Te* viszonyba lépés szimbóluma. Végül átadják a *tömjént*, amely az imádság szimbóluma: *A tömjénáldozat füstje a szentek imádságával fölszállt ... Isten színe elé*.¹⁵ Az imádság az Istennel való kapcsolatba lépés közvetlen formája. De amint láttuk, tulajdonképpen mindhárom ajándék erről szól, mert ezeket használva, ezeket cipelve, ezekkel sáfárkodva a Bölcsesség vonzásában haladunk az úton, míg zarándokutunk végén célba nem érünk.¹⁶

---

¹¹ Mt 2,1-12

¹² Péld 1,7

¹³ v.ö. 1Kor 13,8

¹⁴ Mk 15,23 és Jn 19,39

¹⁵ Jel 8,4

¹⁶ A napkeleti bölcsekről mondottakat Jan Byström atya 2023 Vízkeresztjén, Uppsalában elmondott prédikációja ihlette.

V.

Illés próféta történetében olvashatjuk, hogy amikor ellenségei elől menekülve, már a halált várva fekszik a pusztában, egy angyal egymás után kétszer is felébreszti, kenyeret és vizet tesz elé ezzel: »*Kelj fel, egyél, mert nagy út vár rád.*« *Ő felkelt, evett és ivott, s ennek az ételnek az erejével negyven nap és negyven éjjel ment, egészen az Isten hegyéig, a Hórebig* (1Kir 19,8). A kenyér, amelynek erejéből Illés ezt a hosszú utat megtette, az újszövetségi Eucharisztia előképe - akárcsak a manna, amellyel Isten a pusztában vándorló népét táplálta: *Negyven esztendőn át ették a mannát Izrael fiai, addig, amíg lakott földre nem jutottak. Ezzel az eledellel táplálkoztak, amíg el nem érték Kánaán földjének határait* (Kiv 16,35).

Jézus ezt mondja: *Bizony, bizony mondom nektek: ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véréét, nem lesz élet bennetek* (Jn 6,53). *Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen* (Jn 10,10). Az Ő Testének és Vérének a Szent Színek alatti vétele, a Vele való legszorosabb "Én-Te"-kapcsolatba való belépést jelenti. Ez a kapcsolat pedig az ebben a világban, ebben a korban, a jelen korszellem viszonyai közötti vándorlásunk igazi erőforrása és navigátora - *Kelj fel, egyél, mert nagy út vár rád*. Enélkül a táplálék nélkül nem jutnánk messze az úton, márpedig az út hosszú, kanyargós, előre beláthatatlan. Utunk során új és új kihívások bukkannak fel és ezekre reagálnunk kell. Hogyan is tudnánk jól reagálni a hirtelen felbukkanó vészhelyzetekre, ha nem vagyunk kellőképpen "feltöltve"? Személyes integritásunkat, hitbeli elkötelezettségünket, célra irányultságunkat pedig folyton érheti és éri is kihívás, külső is, belső is. Az ilyen kiszolgáltatott, nehéz helyzetekre vonatkozóan Jézus ezt mondja: *ne töprengjetelek előre azon, hogy mit mondjatok, hanem azt mondjátok, amit Isten sugall nektek abban az órában. Hiszen nem ti vagytok, akik beszéltek, hanem a Szentlélek* (Mk 13,11).

Mi kell ahhoz, hogy az ilyen szélsőségesen nehéz helyzetekbe ne bukjunk bele? A török háborúk során elpusztult középkori esztergomi székesegyház díszes főbejáratán – az un porta speciosán – ez a felirat állt: *Mentem sanctam spontaneam, honorem Deo, patriae liberationem*. Magyarul: *Szent és spontán/készséges lelket, Istennek dicsőséget, a hazának szabadulást*. Ez a középkori Európa számos épületén megtalálható, abban a korban közkedvelt idézet, eredetileg egy ókeresztény vértanú, Szent Ágota (+250) sírfelirata volt a szicíliai Cataniában. Szent és spontán lélek, szent és készséges lélek... erre van szükségünk, mert a kihívások olyan gyorsan jöhetnek, hogy érdemi gondolkozási idő nem mindig adatik meg, ha pedig megadatik, a kiszámított szavak akkor sem biztos, hogy segítenek. Jobb a lélek mélyből jövő legigazabb, legbelsőbb spontán válasz, mert az teljesen énazonos, vagyis autentikus lesz. A nehéz helyzetekre való legjobb előkészület ezért nem konkrét ügyes mondatok előre megfogalmazása, hanem az Úr lelkületére való ráhangolódás, mert akkor ő maga veszi át a szót, ő maga szól és cselekszik általunk. Az ószövetségi választott nép 40 éves pusztai vándorlása egy ilyen ráhangolódás miatt is szükséges volt. Amint Ózeás próféta írja: *kiviszem a pusztába, hogy szívére beszéljek* (Oz 2,16).

Mentem sanctam spontaneam – a spontán vagyis önazonos, belülről fakadó lelkület, ha egyben szent, akkor készséges is Isten akarata, lénye, rezdülései iránt – ez az állapot pedig lehetővé teszi, hogy már ne az egyén válaszoljon, hanem a Szentlélek szóljon általa: *honorem Deo* - ez megdicsőíti Istent, és a földi hazát is szabadabbá, jobbá teszi: *patriae liberationem*. Ebben az átalakulásban táplál minket az Eucharisztia, amelyben egyik közismert egyházi énekünk szerint:

*Krisztus újra földre szállott, vándorlásunk társa lett
Mert szerette a világot, kenyérszínbe rejtezett.*

Kiviszem a pusztába, hogy szívére beszéljek... vándorlásunk társa lett... hogy igazi „Én-Te” kapcsolatba lépünk vele... hogy szent és spontán lélekké alakuljunk... hogy életünk legyen és bőségben legyen... Jézus azonban nem csupán vándorlásunk társa és tápláléka, de egyúttal vándorlásunk oka és célja is, hiszen mint Alfa elküld, hogy mire utunkat végigjárjuk, végül hozzá, mint Omegához jussunk el. Az e világ éppen adott korszemlének viszontagságai között haladó zarándokot tehát Krisztus elküldi, hogy miközben vele járja az útját és belőle táplálkozik, végül feladatát beteljesítve, útja végén hozzá térjen vissza.

Sörédi Pál
2018-2023